

KÖZÖS ÉS SZEMÉLYES ÜGYÜNK: A TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

A TDK vonzásában címmel jelent meg Koósné Török Erzsébet szerkesztésében az az ünnepi kötet, amely a hetvenéves múltra visszatekintő Magyar Örökség díjas mozgalom egyfajta számvetése, a szerkesztő kifejezésével élve „vonalhúzósa”. A könyv az *Üzenet a jövőnek – Üzenet a jövőtől* című 2018-as kiadvány frissítése, folytatása, benne ötvenkilenc, a Tudományos Diákköri Konferenciához – TDK-hoz – kötődő jeles személyiség ötvenöt írása található. A szerzők megfogalmazzák gondolataikat a TDK alapértékeiről és feladatairól, múltbeli eredményeiről és jövőbeli kilátásairól, tárgyalva a tehetségfelismerés és -gondozás, a tudományos munkába való bevezetés, az értékközvetítés, az oktatói-hallgatói műhelymunka, a generációk közötti párbeszéd, a tudományos verseny és a közösséghez tartozás kérdéseit, s számos más kulcsfontosságú témát.

Ez a tartalmi sokszínűség egyrészt jelzi a TDK-mozgalom hihetetlen gazdagságát, megközelítési lehetőségeinek számos aspektusát, másrészt viszont nem könnyítette meg a szerkesztő dolgát, aki végül két nagy fejezetbe (*Az értékek közössége, Folyamatosság és megújulás*) rendezte az anyagot. Emellett a szerkesztő és Cziráki Szabina Katalin tollából kapunk egy rendkívül informatív áttekintést a TDK-ról fogalomgyűjtemény és kronológia alapján, a szakmai bizottságok és a kiadványok bemutatásával, mely alkalmas a gyors, adatszerű tájékozódásra. (A mozgalom monografikus jellegű feldolgozását már elvégezte Anderle Ádám, aki az 1951–2011 közti történetét mutatta be, s ezt a feladatot folytatta Szécsi Gábor *A megújulás műhelyei* című, most megjelent munkájában, mely a magyar tudományos diákköri konferenciák 2011–2020 közötti történetét tárgyalja.) *A TDK vonzásában* című kötet végül, de nem utolsósorban tisztelgés Szendrő Péter professzor előtt, aki 1987-től az OTDT (*Országos Tudományos Diákköri Konferencia*) elnöke, mostantól – az operatív feladatok átadása mellett – örökös elnöke. Személyes hitvallásaként olvasható a *TDK az életem* című írása, melyet jól egészít ki egy külön fejezetbe szedett ismertető a tudományos életútjáról.

A recenzens is a TDK-közösség tagjának vallja magát (tizennyolc dobogós OTDK-dolgozat témavezetője, Mestertanár Aranyérem birtokosa, az OTDT egyik alelnöke, a doktoranduszok Roska Tamás Tudományos Előadásának felelőse, aki OTDK ügyvezető elnöki feladatot is ellátott), s jelen írása fogalmazásakor ugyanazzal a kihívással szembesült, amelyről a szerkesztő is beszámolt a kötet elrendezésekor. Hogyan lehet tudományos igényű recenziót írni egy ennyire szerteágazó, számos szubjektív elemet, személyes élményt rögzítő műről? Döntése szerint vál-

lalja saját kutatói szubjektumát, s a maga sajátos látószögén keresztül mutatja be a könyvet, s rajta keresztül a tudományos diákköri mozgalmat.

Kiindulópontként szógyakorisági vizsgálatnak vetettük alá a szöveget, s a releváns kifejezések között – melyekben természetesen a 'tudományos'/'szakmai', 'diákkör', 'országos', 'magyar'/'nemzeti', 'egyetem'/'felsőoktatás', 'tanács', 'hallgatók' szavak fordultak elő leggyakrabban – két számunkra különösen fontosra bukkantunk: ezek a 'közös' és a 'személyes' (53–53 említés).

A felsőoktatás klasszikus humboldti modellje az egymással személyes kapcsolatban levő, együtt dolgozó, kutató mester-tanítvány koncepcióra épül. Ennek során történik meg a „szakma” elsajátítása, valamint az akadémiai ethosz átadása. Az 1950-es évek elején, amikor a tudományos diákkörök megszülettek (hivatalosan 1952-ben, ténylegesen az 1950/51-es tanévben), a Rákosi-korszak legsötétebb időszakát élte az ország. Ekkorra szerveződött újjá a felsőoktatásban korábban meglévő szemináriumi rendszer, amelynek jelentőségét Mezey Barna emeli ki írásában, éppen a mester és tanítvány tudományos együttműködést, a szakmai önképzést, a kutatást és oktatást összekapcsoló közös tevékenységet méltatva. A politika mindent megtett, hogy befolyása alá vonja, eltorzítsa ezt a modellt, ahogyan ez Taxner-Tóth Ernő személyes hangú visszaemlékezéséből kiderül, s talán legkevésbé éppen a TDK esetében sikerült ez a törekvése, ahol a legérdeklődőbb diákok és a legérzékenyebb tanárok vitathattak meg olyan izgalmas témákat, melyek az egyetemi oktatásban meg sem jelentek.

A szocializmus évtizedeiben még egy szűk merítési bázisú felsőoktatásban működött a TDK, ahol – bár az oktatói és hallgatói csoportban is létezett politikai alapú kontraszelekció, zömmel mégis – a korosztály legjobb 10%-a tanult tovább, akik között talán nagyobb arányban merült fel a szellemi többletmunka vállalásának igénye, s könnyebben közelíthették meg az általuk választott mestereket. Az ezredforduló után az expanzió eredményeképpen tömegesedő felsőoktatásban sok oktató két-három állásban dolgozva „intercity professzorként” szinte elérhetetlené vált a hallgatók számára, növekedett a hallgatói munkavállalás, számos szakon rövidült a képzési idő, az átlagos cél a minimumkövetelmények minél gyorsabb teljesítésével történő diplomagyártás lett. Ebben az elszemélytelenedő rendszerben a tehetséggondozás, a tudományos utánpótlás-nevelés önkéntes és ingyenes feladat maradt, például ifj. Rakonczai Zoltán is a megfelelő motivációs rendszer hiányáról ír. A TDK ugyan a hallgatói teljesítményértékelésben (például az Új Nemzeti Kiválóság Program pályázatokban) már egyre fontosabb szempont, de az oktatói előmeneteli rendszert és teljesítményértékeléseket elemezve megállapítható, hogy a tehetséggondozói és OTDK teljesítmény még mindig mélységesen alulértékelt, alulpontosított. Az OTDT elnöksége Szendrő Péter kezdeményezésére számos kitüntetést alapított hallgatók, oktatók és intézmények számára, melyeket Csirik János írása ismertet (Pro Scientia, Honoris Causa Pro Scientia, Pro Arte, Mestertanár stb.), s a recenzens bízik abban, hogy most, amikor a modellváltás

kapcsán sok egyetem kezdett a teljesítményértékelés megújításába, nagyobb súlyt kap ez a tevékenység.

Kanyarodjunk vissza a szógyakorisági vizsgálatra: az 'elnök' 76-szor, a 'Szendrő Péter' 62-szer fordul elő a szövegekben, Pléh Csaba teljes írást szentel személyének. Ez nem véletlen, az OTDK igazi tekintélyét és jól működő intézményrendszerét Szendrő Péter elnök úr hozta létre sok évtizedes munkájával, társadalmi presztízst szerezve és intézményi biztonságot teremtve. Első TDK-dolgozatától (1961), kari TDK-titkári megbízatásán, agrár-felsőoktatási tehetséggondozási feladatain keresztül az OTDT (most már) örökös elnökségéig tartó pályáját elemezve hiteles a „TDK az életem” vallomás, s joggal nevezi az egyik szerző a „TDK talpkövének”.

Mi lehet a több szerző által is hungarikumnak minősített TDK jövője, fennmaradásának záloga? Számos konkrét vagy metaforikus megfogalmazással találkozunk a kötet lapjain: „egy életre szóló hivatás első állomása” (Merkely Béla), „híd és létra” (Balogh Judit), „az értékek közössége, a közösség értéke” (Cziráki Szabina Katalin), vagy Szabó István szellemes „TDK-axiómája” szerint „svájci bicska”, melynek sokféleképpen hasznát vehetjük, de egyfajta szabadjegyet biztosít a tudomány világába való belépéshez. A recenzens az ízléses könyvborító vonalzómintájába látja bele saját értelmezését: mérce, mely hitelesen méri a tudomány művelésére való alkalmasságot, az oktatói és hallgatói sikert, a hivatás iránti elkötelezettséget, melynek továbbvitele valóban közös és személyes ügyünk.

(Koósné Török Erzsébet szerkesztő: A TDK vonzásában. 7 évtized, 35 OTDK. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2021, 276 o.)

Pusztai Gabriella

az MTA doktora, egyetemi tanár
Debreceni Egyetem intézetigazgató